

Seminární práce
DĚJINY ODĚVNÍ KULTURY

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI UNIVERZITNÍ KNIHOVNA	
Přir. č.	2130745
Signat.	B15058
Kč	

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146181004

Vypracovala: Lužná Iveta
Ak. rok: 2002/03

TÉMA: Vývoj oděvních doplňků

STAROVĚK

Již ve starověkém Egyptě měl šperk výjimečné místo. Zlato, drahé kameny, fajánse, kosti, mušle, to vše se používalo k výrobě klenotů. Mezi nejstarší ozdoby patří **amulety**, které měly magickou ochrannou funkci. Základním šperkem bylo **široké límčové okruží**, dále **náramky**, které se stejně jako **náušnice** nosily párově, pro obě ruce stejné, a také **nákotníčky**. Zatímco náramky se zdobily muži i ženy, **nákotníčky** byly součástí ozdob jen u žen. Výsadním královským šperkem byl **pektorál**. Tvořila jej obdélníková destička, nosil se zavěšený na širokém pásu. Nosily se také **prsteny** (prsteny s otáčivým skarabem sloužily jako pečetidla). K velmi oblíbeným ozdobám patřily **čelenky** (původně věnec). Dalším šperkem byl **náhrdelník menit**, který byl tvořen velkým počtem nespojených šňůr perel. Vedle masivních šperků existovaly také křehké, které nebyly určeny k nošení, ale mrtvým do hrobu.

Ve starověkém Řecku byly šperky záležitostí jen žen. Oblíbené byly **kruhové a spirálové náramky**, nosily se nejen na zápěstí, ale také na horní části paže. Jejich oblíbenou formou bylo stočené hadí tělo. Ženy nosily také **náušnice**, **prsteny**, **jehlice ze zlata a slonoviny**, **ozdobné spony**. Doplňků oděvu nebylo v Řecku mnoho, patřil k nim především **vějíř**, **rhipsis**, který neměl dnešní skládací formu. Existoval také **slunečník**, **skiadeion**, který bylo možné zavřít, ale pro běžné nošení byl příliš těžký. Oblíbená byla rovněž **čelenka**, **kalathos**.

Ve starověkém Římě dámy nosily ze zlata vyrobené **náhrdelníky**, **řetězy**, **náušnice**, **prsteny**, do nichž byly vsazovány perly, smaragdy, safíry a rubíny. Nebylo neobvyklé nosit najednou i několik párů náušnic, i větší množství prstenů. A to se netýkalo pouze žen. Synové římských občanů nosili na prsou **bullu**, vypouklé pouzdro z kůže, nebo obyčejného kovu nebo zlata, v němž byl uložen amulet proti určnutí a kouzlům. K nečetným oděvním doplňkům patří především **vějíř**, z peří či látky na dřevěných hůlkách, **slunečník**, který nosí dáme nad hlavou její společník, a také **zrcátko**, které se od novodobého značně lišilo, bylo z vyleštěného bronzu.

STŘEDOVĚK

Nejdůležitějším doplňkem se od 10. století stal **opasek**, který nosí muži i ženy. Mohl být z různých materiálů, látkový, vyšíváný, také kožený. Jeho přezka byla kovová, u nejvzácnějších tvořila náročný kus šperkařské práce. Opasku příslušel i význam symbolický, chránil údajně před zraněním, před ohněm i vodou, mohl pomoci k vítězství nad nepřitelem. Již v tomto období se na opasek zavěšovaly **váčky**, **tašnice**, které nahrazovaly neexistující kapsy. Neobvyklé nejsou ani **rukavice**, od osmého století jsou součástí výbavy vládce i odznakem práva. Časný středověk znal práci se zlatem, s pravými i skleněnými perlami, s drahokamy, techniky kování a tepání. Vznikla rozsáhlá produkce ženských šperků – **náušnic**, **náhrdelníků** a **prstenů**. Součástí aranžovaného pláště byly tzv. **fibule**, spínaly ho na prsou nebo rameni. Šperkařskými technikami byla vyzdobena i **nákončí opaseků** a **rukojeti mečů**.

V období gotiky se staly nejen praktickou pomůckou, ale i dominantní ozdobou oděvu **knoflíky**. Obyčejné byly dřevěné, dražší z různých kovů, nejlepší stříbrné a pozlacené. Praktickým i ozdobným doplňkem je **pás**, který nosí příslušníci vyšších vrstev. Ozdobné pásy patří do kategorie náročných šperků – na hedvábný nebo kožený materiál jsou aplikovány kovové články, zdobené drahými kameny, vpředu se spojují rozměrnou sponou. Ženy i muži si na pásy přivazují měšce, zbraně, studenti potřeby ke psaní. Ženy si na pás také zavěšovaly růžence – **páteříčky**. Dalším doplňkem je **kapsář**, což byly obdoba kapsy, ne však ukryté, ale viditelně přivěšené na pásku. Tato ozdobná schránka se později během staletí přeměnila na kabelku.

Patnácté století zná již **ozdobné kapesníky** jako součást ženského oděvu. I **rukavice** se stávají nedílným doplňkem. Jsou ochranou proti chladu a při práci. Do mužské módy vstupuje **hůl**, stává se elegantní oporou. Nosí se také **náhrdelníky**, **prsteny**, **šperky do vlasů**, jako např. **diadém**, zlatá nebo stříbrná čelenka zdobená perlami.

K nejokázalejší pokrývce hlavy žen patří **henin**, kterému se říkalo **burgundský čepec**. Byl to vysoký kuželovitý čepec potažený hedvábím se splývavým závojem. Mužskou pokrývkou hlavy byl **klobouk**, **baret**, **kápě** nebo **kápě s cípem**.

NOVOVĚK

Doba zaalpské renesance si vynutila k těžkým textiliím i masivní šperky. V oblibě jsou **zlaté řetězy** několikrát obtočené. Muži na nich nosí přivěšené řady, ženy šperky. Oblíbené jsou **náhrdelníky z perel**. Ozdobný řetízek u pasu sloužil k zavěšení **vějířů**, klíčů, váčků s penězi. V 16. století se poprvé objevily **hodinky**. Módním doplňkem se stal ozdobný **krajkový kapesníček**. Plnil funkci elegantního doplňku. V módě byly parfémované **rukavice** z jemné kůže.

V období reformace se množí také oděvní doplňky, které teprve v následujícím století sehrají významnou roli v celku oděvu. Základem je **kapesník**, **facalit**, který mohl být tak krásný a zdobený, že existovala pravidla, kdo si smí jaký pořídit. Tyto kapesníky nebyly určeny k utírání nosu, ale nosily se jen jako ozdoba v ruce. K praktické potřebě byly **utěráky**, **utěráčky**, **rouchy** a **pásnice**. Důležitosti začínají nabývat i **rukavice**, které jsou jednak ochranou ruky při práci a zábavě (při lovu), ale nacházejí uplatnění také v etiketě. Objevují se rovněž první **rukávničky**, podšité rukávy (mufy) a také **voháňky**, **fochry** tedy **vějíře**, které byly pérové, papírové, některé z nich už skládací. Vztah žen doby reformace ke šperkům není podobný tomu, jaký zaznamenáváme u Římanek antické doby. Cení se hlavně množství drahého kovu, čím těžší je zlatý řetěz, tím lépe reprezentuje. Bohaté měšťanky rády nosí těžké, mnohonásobné řady různě tvarovaných **řetězů** a **medailony se vsazenými kameny**, **hodinky** a velké množství **prstenů** na všech prstech, nevyjímaje palec. Zvláštní ozdobou byly **růžence**, **páteře** (odvozeno z modlitby Pater noster), které nosili muži i ženy. Byly vyrobeny z různých materiálů, často z koralů, zrn, byly pozlacené, křišťálové, perlové, granátové, ze skla, kosti, dřeva. Zavěšovaly se na ně přívěšky, jablíčka s pižmem, ale také peníze a ozdoby. Mnohé ženy nosí bílé vyztužené roušky, kterými si ovíjejí hlavu a částečně zakrývají tvář. Mnohdy se uvazují přes rozměrné čepce. Univerzální pokrývkou je **baret**.

Za španělské renesance do mužské módy vstupují doplňky, které se stávají neoddělitelnou součástí oděvu i způsobu jednání. Je to stejně jako u žen, parfémovaný, krajkou zdobený **kapesník**, ale především **kord**. Kvůli šffi nohavic se musel nosit horizontálně, nemohl proto být ani příliš dlouhý. Tento zkrácený meč se stal ozdobou a reprezentoval příslušníka vyššího stavu. Pokrývkou hlavy se stal **baret**, později ho vystřídal **klobouk**, který má tvar malého **cylindru** a je zdoben peřím nebo výšivkou. U žen je účes co nejjhadší, je zdoben šperkem nebo téměř mužským malým cylindrem.

V době raného baroka se začaly nosit k ochraně bílé pleti před sluncem **masky**. Ne- poskytovaly ovšem mnoho ochrany, byly spíš velmi rafinovaným doplňkem, jakoby anticipujícím novodobou módu slunečních brýlí. Dávaly svému nositeli tajemnou nedostupnost. Byly v oblíbě u mužů i žen. Dalším doplňkem ženy byly malé **čepce** nebo **roušky**. Muži nosili široký **klobouk**, zdobený peřím nebo kožešinou.

V období vrcholného baroka nosili muži paruku jako symbol aristokracie. Jejich oblíba však nepřispívala k zvýšení již tak nedostatečné osobní hygieny. Bylo proto třeba nedýchající pokožce ulevit, proto vznikla **drbátka**. Byla to násadka s tvarovanou ručičkou na konci, často zdobená šperky. Současně s parukou vzniká také **třírohý klobouk**. Byl jen módní doplněk, spíše než funkční, nosil se pod paží. K muži patřil také **kord**. Nádhěra vyšíváných brokátů byla zvyšována **perlamy, zlatými řetězy, drahokamy**. V oblíbě byl diamant. Součástí mužského i ženské módy se staly ozdobně vyšíváné **rukavice** a **rukávnik**, ten byl výsadou vyšších vrstev. K módně oděné dámě patřil **slunečník s kostěnou rukojetí** a **vějíř se zrcátkem**, lemovaný pavím peřím. Jako předmět seznamování sloužil **krajkový kapesníček**.

V rokoku zůstává součástí oblečení **vějíř, rukavice** sahající až k lokti. Teprve nyní se rozšiřuje užívání **rukávniku**, patří i do mužské módy. Novým doplňkem je **taštička**, nepodobající se ještě příliš novodobé kabelce. Zatím jde spíš o měkký váček na drobnosti, který byl zdoben výšivkou, krajkou a pošíváný korály a kameny. Dostal pojmenování podle markýzy de Pompadour, tzv. **pompadúrka**.

Nápadné líčení bylo korunováno **muškami**, kráslíci náplastmi z gumovaného hedvábí nebo papíru v podobě hvězd, půlměsíce, srdíčka, ale i různých tvarů. Rafinovaně se objevují na takových místech, která mají upoutat svou krásou a svůdností (šije, poprsí, tvář).

V empiru se staly nutným doplňkem ženského oděvu s krátkými rukávy **dlouhé rukavice**, sahající vysoko nad loket. Malé **taštičky** na dlouhé šňůrce, **slunečníky** a **vějíře** velkých rozměrů tvořily další módní doplňky. Od roku 1815 přichází do módy **slunečník s kloubem**. Součástí oděvu byl i **kukaňovitý klobouk**, který se uvazoval pod bradou. Roku 1810 se přední část klobouku protáhla, do takové míry, že z profilu ženu nebylo téměř vidět. Doplňkem mužů se stal **nízký cylindr** a **hůlka**.

V období biedermeieru k tradičnímu fraku patřil i tradiční doplněk – **cylindr**. Oblíbená byla barva šedá. Cylindr se mohl sklapnout a nosit pod paží. Dalším doplňkem byla lehká **hůlka**. Ženy s velkou oblíbou nosily šperky jako např. **řetížky s medailóny, perlové náhrdelníky, dlouhé náušnice, brože**. Vedle pravých šperků nosily i napodobeniny. Ženský oděv doplňovala vyšíváná **kabelka** zavěšená na stužce a **slunečník z krajky, krajkové rukavice, rukávnik, kožešinové boa** a **kukaňovitý klobouk**, který se uvazoval pod bradou.

V druhém rokoku cylindr přežíval jako součást dokonalého oblečení. Vedle něho přicházela do módy **buřinka** černé barvy. Měla úzkou rovnou krempu a tuhou kupovitou střechu. **Rukavice, bílá hůlka, nízké střevíce** – to vše dokreslovalo jednoduchou eleganci pánské módy. Do pánské módy vstupuje také **kravata**, která má dnešní podobu. Doplňkem ženského oděvu byly malé **kloboučky s pery, slunečník**, který chránil pleť před sluncem a **rukávník** byl ochranou proti zimě.

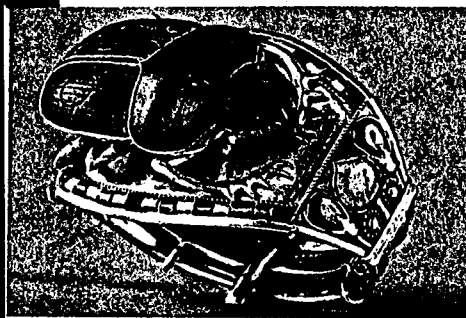
Secesní oděv směřoval k jednoduchosti, **klobouky** byly pravý opak. Měly rozměrnou plochu a dokonalé aranžování. Hýřily peřím, umělými květinami, krajkou a stuhami. Na okraj klobouku se připevňoval závoj. **Kabelka, rukavice, slunečník, v zimě rukávník** tvořily další secesní doplňky.

V 20. a 30. letech nebyly ozdoby a šperky příliš v oblibě, neboť se vymykaly jednoduchosti a praktickému stylu oděvu. Hladké oděvy zdobily **obdélníkové spony a pásky na bocích**. Dámy nosily náušnice – **oboustranné klipsy**. Pláště lemovala **kožešina**. Doplňkem oděvu se stala samozřejmě malá **kabelka**, která se nosí i dnes, pouze v jiných tvarových variantách.

EGYPT:

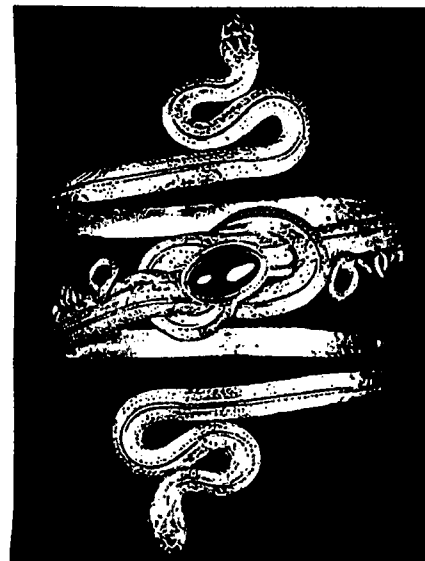

Měsíční pektorál z Tutanchamonovy hrobky, 18. dynastie
(zlato, stříbro, polodrahokamy, sklo)

Náramek se skarabem (z Tutanchamonovy hrobky), 18. dynastie
(zlato, lapis lazuli, karneol, tyrkys, křemen)

ŘECKO:

Náramek ve tvaru hada s Hérakleovým uzlem, zlato, 4.-3. stol. př. Kr.

ŘÍM:

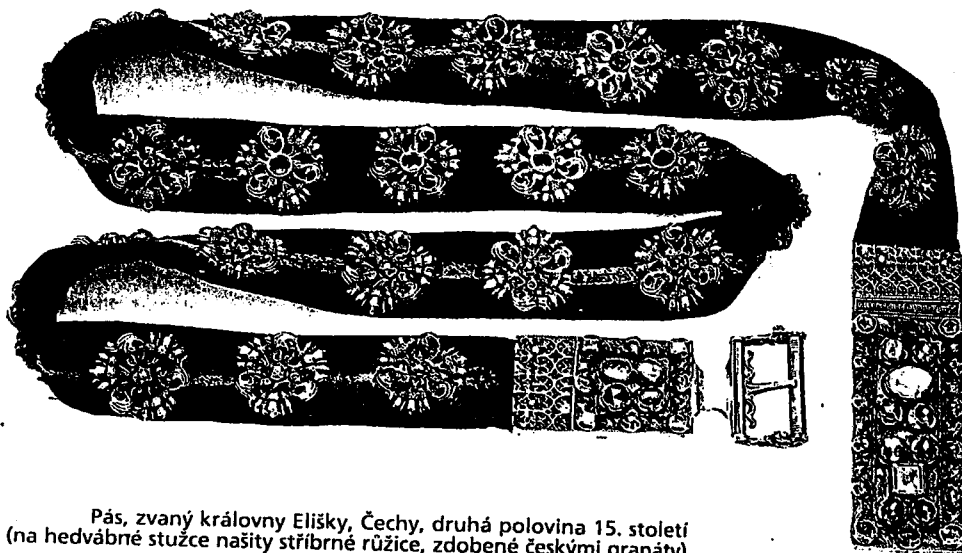

VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE:

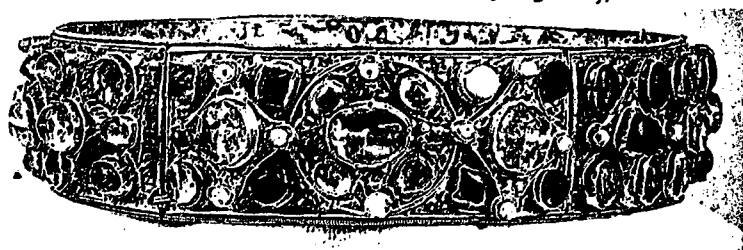

Náušnice bubínkové,
velkomoravský nález
ze Starého města na Moravě

GOTIKA:

Pás, zvaný královny Elišky, Čechy, druhá polovina 15. století
(na hedvábné stužce našity stříbrné růžice, zdobené českými granáty)

Koruna císařovny Kunigundy, Německo, asi Méty,
první čtvrtina 11. století

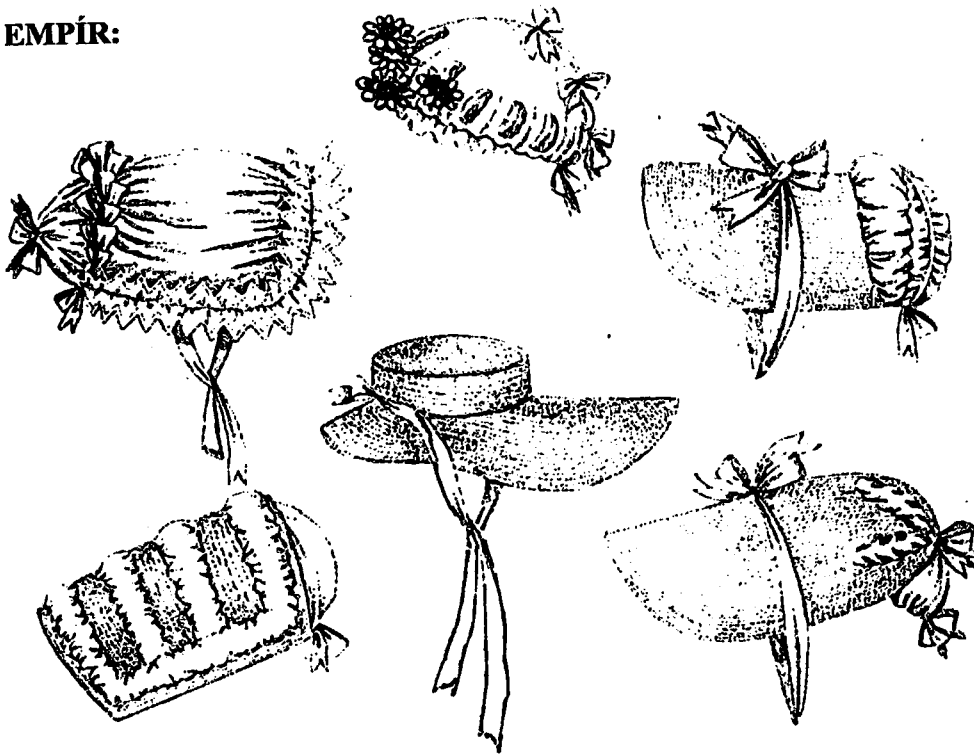
Klasický henin se závojem z konce 14. století

BAROKO:

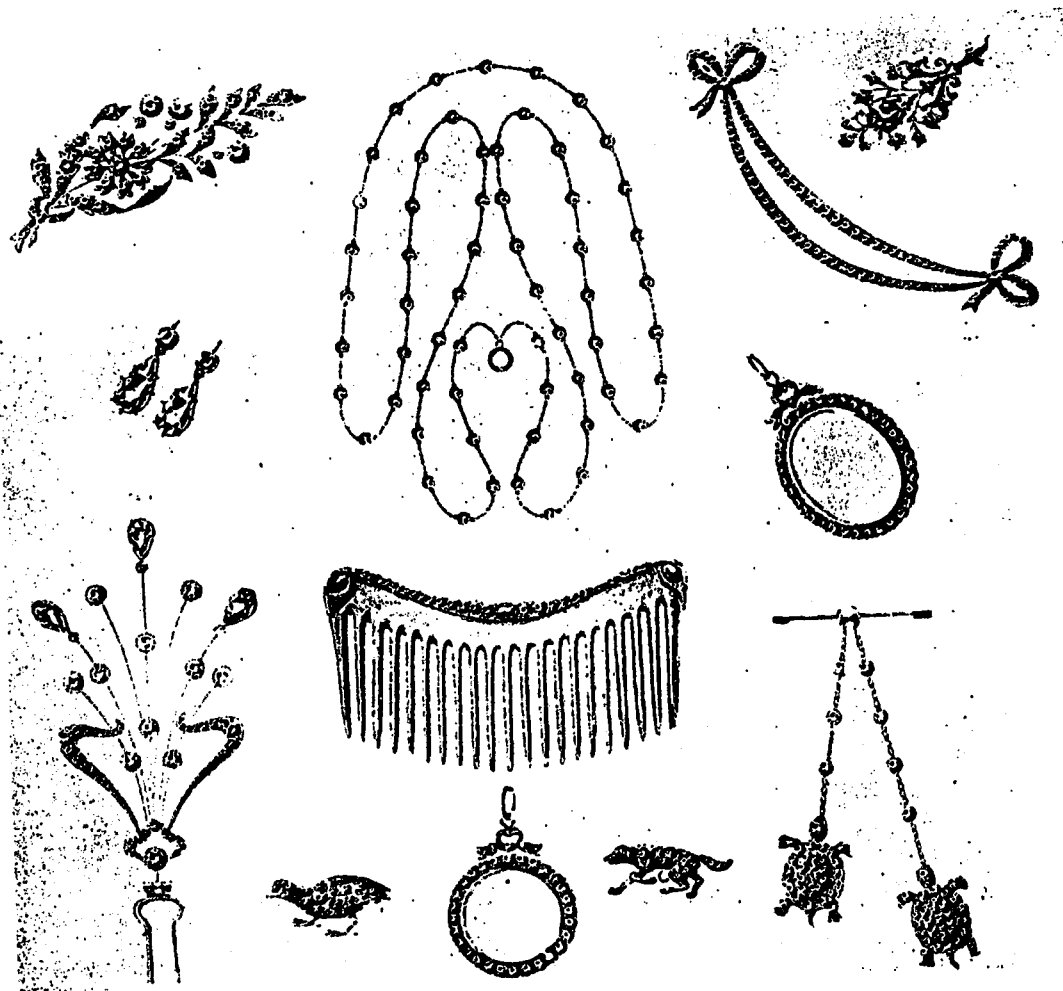

Václav Hollar, Dáma v masce a s rukávníkem,
1639
(maska jako součást vycházkového oblečení)

EMPIR:

SECESE:

20. A 30. LÉTA:

